

NAFAKA YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN ÇATIŞMASI

Conflict of Alimony Obligations

Semih YÜNLÜ*

Özet

Kanun koyucu ihtiyacın niteliğine ve kaynağına göre bazı kişiler arasında çeşitli yardımlaşma yükümlülükleri düzenlemiştir. Bunlardan genel hükümlerle düzenlenmiş en önemli olanları bakım yükümlülüğü ile tedbir, iştirak, yoksulluk ve yardım nafakalarıdır. Bakım veya nafaka yükümlüsü olan kişiler, ilgili kimselere kanun veya hâkim tarafından belirlenen süre ve miktarda ödemeler yaparlar. Bu yükümlülüklerin ailevi, sosyal, ahlaki ve benzeri dayanakları vardır.

Söz konusu bu yükümlülükler somut olayda bir arada bulunabilir. Örneğin bir kimseden yardım nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası ödemesi istenebilir. Buna bir engel yoktur. Kişinin ödeme gücü yeterli ise hâkim şartları oluşan tüm talepleri kabul edecektir. Ancak ödeyecek kişinin maddi gücünün tüm talepleri karşılamaya yeterli olmaması durumunda önemli bir sorun vardır. Burada hangi talebin öncelikli olarak karşılanması gerektiğine karar vermek gerekir.

Kanun koyucu böyle bir sorunun nasıl çözüleceğini ayrıca düzenlememiştir. Bu sebeple sorunun ele alınması ve çözülmesi görevi yargıya ve doktrine düşecektir. Çalışmamız da tam olarak bu çatışmaların nasıl çözümlenmesi gerektiğine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk Nafakası, Yardım Nafakası, İştirak Nafakası, Tedbir Nafakası, Bakım Yükümlülüğü

Abstract

The legislator has regulated various financial support obligations depending on the nature and source of the needs of the individuals. The most important of these, regulated by general provisions, are the obligation of maintenance and temporary, participation, post-divorce and support alimony. The person under the obligation of maintenance or alimony makes payments to the relevant persons in the period and amount determined by the judge. These obligations have familial, social, moral and similar bases.

These obligations may coexist in a concrete case. For example, a person may be asked to pay support alimony, post-divorce alimony, and obligation of maintenance at the same time. There is no provision preventing this. If the person has sufficient ability to pay, the judge will accept all demands that arise. However, there is a significant problem if the financial means of the person who will pay is not sufficient to meet all the demands. In this case, it is necessary to decide which demand should be met first.

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 10.07.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 30.10.2025

* Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Tekirdağ/Türkiye, E-posta: syunlu@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2191-1482>.

The legislator has not specifically regulated how such a problem will be solved. For this reason, addressing and solving the relevant problem will fall to the judiciary and doctrine. Our study focuses exactly on how these conflicts should be resolved.

Keywords: Post-Divorce Alimony, Support Alimony, Participation Alimony, Temporary Alimony, Maintenance Obligation

GİRİŞ

Aile hukuku, birbirlerine maddi ve manevi bağlılık içerisinde olan kişiler arasındaki temel ilişkileri yakından inceler ve düzenler. Gerek kanunlar gerek Anayasal düzeydeki somut hükümlerle¹ korunan ailenin ne derece önemli bir sosyal yapı ve kurum olduğunu izaha gerek yoktur². Aileyi oluşturan her birey, bu doğrultuda birer yapıtaşı olarak nitelendirilir ve korunur³.

Bireyler ailelerin, aileler hısımların, hısımlar ise bir bütün olarak toplumun temel unsurlarıdır. Özelden genele tüm unsurlar bir araya gelerek, oluşturdukları üst seviye yapının sağlamlığını inşa ederler. Bu sebeple mikro düzeydeki tekil unsur olan bireyin maddi ve manevi bütünlüğü hem devlet tarafından korunmalı hem de diğer kişiler buna ilişkin haklara riayet etmelidir. Zaten kanun koyucu da bu durumun gereklerine uygun bir biçimde taraflar arasındaki ilişkileri birer kamu hukuku meselesi gibi ele almıştır⁴. Öyle ki kanaatimizce, devlet gözetiminin yoğunluğu, hâkim müdahalesinin genişliği, emredici hükümlerin çokluğu ve irade serbestisinin (borçlar hukukuna nazaran) sınırlı olması gibi muhtelif özellikler aile hukukunu kamu hukukuna yakınlaştırır.

Söz konusu bu koruma ihtiyacı, kanun koyucu tarafından somutlaştırılmış ve bilhassa Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku kitabındaki sair hükümlerle düzenlenmiştir. Bu kapsamda eşler arasındaki bakım yükümlülükleri ile tedbir, iştirak, yoksulluk ve yardım nafakaları kaleme alınmıştır. Sayılan yükümlülük-

¹ AY m 41: “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar...”.

² Bkz Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku – İkinci Cilt – Aile Hukuku* (25. Bası, Beta 2024) 3 vd; Mustafa Dural, Tufan Ögüt ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku – Cilt III – Aile Hukuku* (20. Bası, Filiz 2025) 2; Süleyman Yılmaz ve Abdülkerim Yıldırım, ‘Medeni Hukuk – I’ iç İbrahim Ermenek (ed), *Temel Hukuk Dizisi* (4. Bası, Seçkin 2023) 181 vd; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (4. Bası, Turhan 2019) 1 vd; Cem Baygın ve Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri II – Aile Hukuku* (Yetkin 2025) 1 vd.; Aydın Zevkililer, Emre Cumalıoğlu ve Mehmet Beşir Acabey, *Medeni Hukuk - III – Aile Hukuku* (Adalet 2024) 35; Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (6. Bası, Turhan 2015) 2 vd; Serap Helvacı ve Fulya Erlüle, *Medeni Hukuk* (10. Baskı, Legal 2024) 141; Detaylı olarak bkz Faruk Acar, *Aile Hukuku – Fasikül I – İlkeler ve Nişanlanma* (Vedat 2025) 1 vd.

³ Aile hukukuna dair mevzuat üzerine genel olarak bkz Özkan Özyakışır, ‘Aile Hukukuna Giriş ve Nişanlanma’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 33 vd.

⁴ Nitekim aile hukuku, devletin yoğun müdahale ve sınırlamaları ile şekillendirilmiş olup; adeta bir kamu hukuku alanı gibidir. Özel hukuktan alıştığımız irade özgürlüğü, bu alandaki çoğu noktada yerini emredici hükümlere ve hâkimgözetimine bırakır.

ler sebebiyle verme borcu altında olan kişi, alma hakkına sahip olan kimselere, şartları oluşması halinde maddi destekte bulunmak mecburiyetindedir.

Bir kimse yalnızca bir kişiye bakmak veya nafaka ödemekle yükümlü olduğunda sorun yoktur. Alacaklının ihtiyacı ve verme yükümlüsünün maddi olanakları ölçüsünde somut olayın şartlarına göre bir nafaka miktarı hâkim tarafından tayin edilir. Yükümlü de bu verme borcunu ifa eder. Ne var ki bazı durumlarda, birden fazla kimsenin aynı veya farklı nafaka türlerine bağlı destek ihtiyacı ortaya çıkar. Özellikle yükümlünün ödeme gücünün kısıtlı olduğu örneklerde bu durum bariz bir sorun meydana getirir.

Hangi nafaka türünün daha öncelikli olduğu veya hangi alacaklının ihtiyacının öncelikli olarak karşılanması gerektiğine yönelik çatışmanın çözüme kavuşturulması gerekir. Lakin kanun koyucu tarafından bu hususta ayrıca ve açıkça bir düzenleme yapılmamış; nafakalar arasında bir öncelik sıralaması tesis edilmemiştir.

O halde bu gibi çatışmaların çözümü yargıya, hakkaniyetli tespit ve çözüm önerileri sunmak ise bilhassa doktrine düşmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda, söz konusu nafaka yükümlülüğü çatışmalarına yönelik öncelik sıralamasının nasıl olması gerektiğine ilişkin değerlendirme ve belirlemeler yapılacaktır.

I. AİLE HUKUKUNDAKİ YARDIMLAŞMA YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. Genel Olarak

Kanun koyucu ihtiyacın niteliğine ve kaynağına göre kişiler arasında çeşitli yardımlaşma yükümlülükleri düzenlemiştir. Bunlardan bilhassa Türk Medeni Kanunu kapsamında düzenlenmiş en önemli olanları, bakım yükümlülüğü ile tedbir, iştirak, yoksulluk ve yardım nafakalarıdır⁵.

Hemen belirtmek gerekir ki, yoksulluk nafakası bir kenara bırakılacak olursa, bakım yükümlülükleri ile tedbir, iştirak ve yardım nafakası kavramları kanun koyucu tarafından özel olarak isimlendirilmemiştir. Dayanak hükümler muhtelif maddelerde kendilerine yer bulurken; yapılan isimlendirmeler doktrinsel ele alınışlara göre şekillenmiştir. Bu bağlamda söz konusu nafaka türleri, değişik kaynaklarda birbirinden farklı kapsamaları bünyesinde barındıracak şekilde değerlendirilebilmektedir.

Çalışmamızda bu yükümlülükler detaylı bir şekilde incelenmeyecek olmakla birlikte, âdet olduğu üzere ve hatırlatma amacıyla, bazı temel hususlara bu ilk

⁵ Tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakaları bakım nafakaları başlığı altında da incelenebilmektedir, bkz Sadık Furkan Mıdık, *Türk Hukukunda Genel Olarak Nafaka Türleri ve Özellikle Yoksulluk Nafakası ile Nafakanın Süresiz Olması Sorunu* (Adalet 2024) 23 vd; Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (2. Bası, Seçkin 2024) 497; Merve Bilge Akbulut, *Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2022) 21; Elce Tutar, *Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2025) 25; Burçin Yazıcı, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı* (Adalet 2022) 31; Bununla birlikte çalışmamızda özel olarak bir ayırım yapılmayacaktır.

kısımda çok kısaca işaret edilecektir. Bu kapsamda ilgili kişiler arasındaki kanundan doğan bakım yükümlülükleri ile nafaka yükümlülüklerinin farklı hususlar olduklarının altını çizmeliyiz.

B. Bakım Yükümlülüğü

Bakım yükümlülükleri, aile halinde bir arada yaşayan bazı kimselerin birbirlerine vermekle yükümlü oldukları maddi desteği konu edinir. Burada bilhassa eşlerin birbirlerine ve ana-babanın ergin olmayan çocuklarına bakmakla yükümlü oldukları görülür. Bu yükümlülüklerin varlığı ve devamı için hâkim hükmüne dahi gerek yoktur. İlgililer zaten kanun ve hatta ilişkinin doğası gereği bu maddi katkı ve ödemeleri yapmalıdırlar. Bu sebeple hâkim hükmüne dayanan nafakalar ile esasen etimolojik⁶ ve teknik olarak kendisi de nafaka olan bakım yükümlülüklerini ayırmaktayız⁷.

Eşler, aralarında halihazırda (yani evlenme öncesinde) kanunun izin verdiği derecede bir hısımlık yoksa, salt evlenme vesilesiyle kan veya kayın hısımlığı haline gelmezler. Çoğunlukla da aralarında ne kan ne de kayın hısımlığı bulunur. Buna karşılık her durumda (ki olması gereken odur), yaşamı birlikte sürdürme yönünde ortak ve resmileştirilmiş iradeleri vardır. Bunun sonucunda ise birbirlerini koruyup kollamak, maddi ve manevi olarak desteklemek yükümlülüğü altındadırlar⁸. Bu yükümlülükler, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan çeşitli hükümlerle de somutlaşmıştır. Sadakat, yardımlaşma, bilgi verme gibi yükümlülükler bunlardan bazılarıdır (bkz. TMK m. 185 vd.). Taraflar aralarındaki bu ilişkiyi mahkeme huzurunda sona erdirmedikleri sürece bu yükümlülükler devam eder.

Keza ana ve baba, aralarında soybağı kurulmuş olan çocuklarına da bakmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülük ile korunan değer en üst düzeyde korunan insan hakları arasındadır⁹. Çocuğun yeme, içme, giyinme, barınma, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçlarına ilişkin her türlü destek (ve bilhassa konumuz özelinde maddi ödemeler) bu kapsamda ele alınır¹⁰. Bu yükümlülük evlat edindikleri çocuklara karşı

⁶ Ayr bkz Hüseyin Karakaya, 'İslam Hukukunda Eşlerin Mali Mükellefiyetleri' (2023) 1(2) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 55; Akbulut (n 5) 17; Betül Peker, *Tedbir Nafakası* (Seçkin 2022) 17; Mıdık (n 5) 15; Canan Ruhi ve Ahmet Cemal Ruhi, *Nafaka Hukuku* (4. Bası, Seçkin 2021) 21; Mecit Demir, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2018) 17; Mehmet Dirik, 'İslâm Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller' (2015) (25) İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi 138; Yazıcı (n 5) 23.

⁷ Bu özelliğine de vurgu yapmak amacıyla çalışmamız başlığını nafaka kavramı ile bütünlük bir şekilde sınırlayarak tespit etmiş bulunmaktayız.

⁸ Ayr İslam hukukunda evlilik nafakası kavramına ilişkin bkz Dirik (n 6) 138 vd.

⁹ Evelyne Gmünder, 'ZGB 276' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 625.

¹⁰ Gmünder, 'ZGB 276' (n 9) 626.

da aynen geçerlidir. Hatta kişinin kendi çocukları gibi, eşlerinin çocuklarına da kısmen maddi ve bilhassa manevi ilgi ve özen göstermesi gerektiği görülmektedir¹¹.

Bu kapsamda ve Kanuna göre genel olarak, eşlerin birliğin mutluluğunu el-birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları TMK m. 185/2’de (ZGB art. 159/2¹²) yer alan maddede¹³; eşlerin birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunda olmaları durumu TMK m. 185/3 (ZGB art. 159/3¹⁴) hükmünde; eşlerin birliğin giderlerine emek ve malvarlıkları ile katılacakları hususu TMK m. 186/3’te (ZGB art. 163¹⁵) yer alan maddede¹⁶; hâkimin taraflardan birinin talebi üzerine, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirleyebilecek olması TMK m. 196/1 (ZGB art. 173/1¹⁷) kapsamında¹⁸; çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerin bizzat ve ilk olarak ana ile baba tarafından karşılanacağı ise TMK m. 327/1 (ZGB art. 276¹⁹) hükmünde düzenleme bulmuştur²⁰.

¹¹ Bkz TMK m 338: “Eşler, ergin olmayan üvey çocuklarına da özen ve ilgi göstermekle yükümlüdürler. Kendi çocuğu üzerinde velâyeti kullanan eşe diğer eş uygun bir şekilde yardımcı olur; durum ve koşullar zorunlu kıldığı ölçüde çocuğun ihtiyaçları için onu temsil eder.”.

¹² Bkz Heinz Hausheer, Ruth Reusser und Thomas Geiser, ‘ZGB 159’ in Heinz Hausheer (ed), *Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art. 159-180 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht – BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/2* (2. Auflage, Stämpfli 1999) 67 vd; Michael Schlumpf, Christian Fraefel, ‘ZGB 159’ in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB – Partnerschaftsgesetz – CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) 544 vd; Ursula Schmid, ‘ZGB 159’ in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch – OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 376.

¹³ Ahmet Kalender, ‘Evliliğin Genel Hükümleri’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 212 vd.

¹⁴ Schmid, ‘ZGB 159’ (n 12) 376-377; Hausheer, Reusser und Geiser, ‘ZGB 159’ (n 12) 70 vd.

¹⁵ Heinz Hausheer, Ruth Reusser und Thomas Geiser, ‘ZGB 163’ in Heinz Hausheer (ed), *Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art. 159-180 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht – BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/2* (2. Auflage, Stämpfli 1999) 179 vd; Michael Schlumpf, Christian Fraefel, ‘ZGB 163’ in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB – Partnerschaftsgesetz – CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) 554 vd.

¹⁶ Kalender (n 13) 215, 234.

¹⁷ Ursula Schmid, ‘ZGB 173’ in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch – OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 403; Verena Bräm, ‘ZGB 173’ in Verena Bräm (ed), *Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art. 159-180 Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, 1. Abteilung: Das Eherecht (Art. 90 251 ZGB) - ZK - Zürcher Kommentar Band/Nr. II/1c* (3. Auflage, Schulthess 1988) 511 vd.

¹⁸ Kalender (n 13) 235.

¹⁹ Bkz Sabine Aeschlimann und Jonas Schweighauser, ‘ZGB 276’ in Roland Fankhauser (ed), *Scheidung – Band I: ZGB und Band II: Anhänge – FamKomm* (4. Auflage, Stämpfli 2022) 1088 vd; Gmünder, ‘ZGB 276’ (n 9) 625 vd.

²⁰ Semih Yünlü, ‘Soybağının Hükümleri: Genel Hükümler ve Velayet’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 386; Dural, Öğüt ve Gümüş (n 2) 391.

Görülmektedir ki, hâkim tarafından re'sen veya talep üzerine bir belirleme yapılmasına gerek olmaksızın, eşler birbirlerine bilhassa maddi olarak destek olmak ve çocuklarına ise her durumda bakmak durumundadırlar. Çocuklar lehine olan bu yükümlülük kural olarak erginliklerine kadar devam eder²¹. Eğitimlerinin devam ediyor olması ise bir uzama sebebidir (bkz. TMK m. 328)²².

Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde hâkimin ilişkiye müdahale etmesi mümkündür. Bilhassa çocuklara dair meselelerde hâkim re'sen hareket edebilme gücüne dahi sahiptir. Dolayısıyla söz konusu yükümlülükler hükmeltilmesi ve ifasının sağlanması noktasında kimi zaman talep dahi söz konusu olmadan harekete geçilebileceğini belirtebiliriz.

C. Tedbir Nafakası

Bakım yükümlülüğünün en önemli özelliği, hâkim hükmüne gerek duyulmaksızın kanun gereğince kendiliğinden mevcut olması idi. Ancak bazı durumlarda taraflardan biri veya birden fazlası, bu kanuni yükümlülükler için hiç ya da olması gerektiği gibi riayet etmemektedir. Bu gibi hallerde ilgili kanuni düzenlemelere dayanmak suretiyle hâkimden bir kimseyi diğer kimseye karşı bir verme borcu ile yükümlü kılması talep edilir. Söz konusu talep karşısında hâkim hükmü ile tesis edilen verme yükümlülüklerinin ilki *tedbir nafakası*²³ olarak nitelendirilir. Hatta tedbir nafakası için talebe dahi gerek olmadan hâkimin re'sen de harekete geçebileceğini belirtebiliriz²⁴.

Tedbir nafakası kavramı ile genellikle anlaşılan husus, eşlerin birbirinden ayrı yaşama hakları bulunan ya da bilhassa ayrılık ve boşanma davası süreçleri ile somutlaşan dönemlerde diğer taraftan talep ettikleri parasal destek ve katkıdır. İlk durumdaki tedbir nafakası doktrinde *bağımsız tedbir nafakası*²⁵, ikinci durumdaki tedbir nafakası ise *geçici tedbir nafakası*²⁶ olarak isimlendirilebilmektedir. Tedbir nafakasıyla özellikle, henüz aralarındaki evlilik bağı sona ermemiş eşlerin bakım yükümlülüklerini aksatmaması amaçlanır²⁷.

²¹ Evelyne Gmünder, 'ZGB 277' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 630; Stephan Hartmann, 'ZGB 277' in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1-456 ZGB - Partnerschaftsgesetz, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) 988.

²² Gmünder, 'ZGB 277' (n 21) 630; Hartmann, 'ZGB 277' (n 21) 988.

²³ Bkz Akıntürk ve Ateş (n 2) 286 vd; Akbulut (n 5) 21; Mıdık (n 5) 25 vd; Ruhi ve Ruhi (n 6) 21 vd; Yazıcı (n 5) 32; Tutar (n 5) 25 vd.

²⁴ Akbulut (n 5) 22; Ruhi ve Ruhi (n 6) 26.

²⁵ Mıdık (n 5) 31; detaylı olarak bkz Peker (n 6) 51 vd.

²⁶ Mıdık (n 5) 25; detaylı olarak bkz Peker (n 6) 115 vd.

²⁷ Özellikle 6284 sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan doğan ödeme yükümlülükleri için ayr bkz Mıdık (n 5) 36 vd; Ruhi ve Ruhi (n 6) 29.

Örneğin, boşanma davası devam ederken maddi durumu yeterli olmayan eşin barınma, yeme-içme gibi temel gereksinimleri için yapılması emredilen ödemeler bu kapsamda değerlendirilir. TMK m. 169 hükmüne göre de hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan ve özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri boşanma veya ayrılık davası açılınca kendiliğinden alacaktır²⁸.

Genellikle boşanma davası devam ederken çocuklar lehine ödenecek nafakalar da tedbir nafakası başlığı altında ele alınır²⁹. Ancak soybağına sahip kişilerin çocuklara bakım yükümlülüklerinin devamlı nitelikte olduğunu ve tarafların evli-boşanmış, velayet hakkı sahibi olan-olmayan ayrımı yapılmaksızın bu yükümlülük altında olduklarının altını çizmeliyiz. Bu tedbir, boşanmanın kesinleşmesi ile birlikte iştirak nafakası olarak devam edecektir³⁰.

Kişiliği, ekonomik güvenliği veya aile huzurunun bozulması tehlikesi sebebiyle ayrı yaşama hakkını elde etmiş olan kişi de boşanma ya da ayrılık davası açılmamış olsa bile tedbiren geçimi için gerekli olan katkının diğer tarafça ödenmesini isteyebilir. Bu durum da tedbir nafakası ile çevrelenen kapsam içerisinde sayılmaktadır.

Tarafları ayrı yaşamaya veya ayrılık ve boşanma davasına iten sebeplerin diğer taraftan, bir üçüncü kişiden veya olaydan kaynaklanmış olması önemli değildir. Keza bir dava var ise bunun kim tarafından açıldığı da önem arz etmez³¹. Kanundaki diğer şartlar sağlanmış ve ihtiyaç da söz konusu ise tedbiren nafakaya hükmedilebilecektir.

²⁸ Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (9. Bası, On İki Levha 2021) 129; Seda Gayretli Aydın, 'Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları' iç Metin İnkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 174; Yılmaz ve Yıldırım (n 2) 229; Ekrem Kurt, 'Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m. 169)' (2013) (1) Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 101 vd.

²⁹ Akbulut (n 5) 21; bunun tam aksine, boşanma davası sürecinde çocuklar lehine ödenecek nafakanın iştirak nafakası olarak ifade edilmesi hususunda bkz Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 142.

³⁰ Akbulut (n 5) 23; ayr bkz Cüneyt Pekmez, 'Tedbir Nafakasına İlişkin Güncel Yargıtay Kararlarının İncelenmesi' (2021) 7(1) İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 143, dn 1; Yargıtay'ın bu kapsamdaki tespitleri için bkz "...Tedbir nafakası, 4721 sayılı Kanun'un "Geçici önlemler" başlıklı 169 uncu maddesi ile düzenlenmiş olup; buna göre boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri resen almakla yükümlüdür. Boşanma veya ayrılık davasının devamı sırasında, çocuk kendisine bırakılmamış olan eşin çocuğun bakımına ne ölçüde katılacağını hâkimtedbir kararında açıklar. İşte uygulama ve öğretide alınan bu önlemin geçiciliğini daha açık vurgulamak amacıyla boşanmanın kesinleşmesine kadar olan dönem için çocuk yararına ödenen nafakaya tedbir, boşanma kesinleştikten sonra iştirak nafakası denilmektedir. Diğer bir ifadeyle boşanma davası içinde ileri sürülen iştirak nafakası hakkında; yargılama süresince tedbir nafakası, kararın kesinleşmesinden itibaren iştirak nafakası adı altında ödenmesine karar verilir..." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2022/657, K 2023/672, 21.06.2023 (YKA: Yargıtay Karar Arama <<https://karararama.yargitay.gov.tr/index>> Erişim Tarihi 9 Ağustos 2025).

³¹ Erdem ve Makaracı Başak (n 5) 158.

Bu nafaka tedbir gerekliliğini oluşturan durumun varlığı boyunca devam eder. Örneğin, boşanma davası süresince ihtiyaç içinde olan eşe ve çocuğa tedbir nafakası ödenecektir. Hâkimin nafaka miktarını değiştirme ve nafakanın kaldırılmasına karar verme hakkı her zaman mevcuttur. Eşin ihtiyacı sona erer veya çocuk ergin olursa tedbir nafakasının hukuki sebebi de ortadan kalkmış olur. Zira bu kurumun temeli ihtiyaca dayanır. İhtiyaç ortadan kalktığında hükmün değiştirilmesi talep edilebilir. Çocuğun ergin olması durumunda tedbir nafakası yönünden hukuki sebep ortadan kalksa da yardım nafakası yönünden talep imkanının devam edeceği açıktır.

D. İştirak Nafakası

Aile hukuku ilişkilerinde, bilhassa ergin olmayan çocukların korunmasına hizmet eden nafaka türü ise doktrinde *iştirak nafakası*³² olarak ifade edilen nafakadır. İştirak nafakası kavramı, bakım ve diğer nafaka yükümlülüklerinden farklı olarak salt çocuk lehine hükmedilen verme borçları için kullanılmaktadır.

Boşanma davası neticesinde tarafların ortak ve ergin olmayan çocuklarına ilişkin de karar verilmek gerekir. Bu kapsamda boşanmaya rağmen tarafların her ikisinin velayet hakkı sahibi olarak devam etmelerine imkan veren *ortak velayet*³³ kurumunun uygulanmasına bir engel yoktur. Ancak genellikle hâkim, boşanma (ve hatta evliliğin hükümsüzlüğü) davası sonucunda çocukların velayetini taraflardan birine verir. Velayet hakkına sahip olunan çocuk, hakka sahip olan kişi ile birlikte yaşar. Velayet hakkı sahibi olan bu kişi, çocuğa bakar; onu korur ve yönetir³⁴.

Velayet kendisine bırakılmayan ve doğal olarak çocukla birlikte de yaşamayan ebeveyn ise çocuk üzerinde velayet hakkına bağlı kararlara katılamaz. Ancak soybağı gereği çocuğun bakım, eğitim, barınma, beslenme gibi masraflarına katılmak zorundadır. Bu sebeple salt çocuk lehine olmak üzere belirli bir maddi katkı sunması gerekir (TMK m. 327 vd.). İşte bu katkının hâkim kararına bağlı olarak somutlaşmış haline iştirak nafakası denilmektedir³⁵. İştirak nafakası tarafların kusuruna bağlı değildir. Çocuğun ihtiyacı olması gerekli ve yeterlidir. Zira

³² Bkz. Akıntürk ve Ateş (n 2) 288 vd; Tutar (n 5) 33; Akbulut (n 5) 23; Ruhi ve Ruhi (n 6) 64 vd; Mıdık (n 5) 25 vd; Yazıcı (n 5) 40; Gayretli Aydın (n 28) 203; Doğa Ekrem Doğanç, 'İştirak Nafakası Hesaplama Metotları: Türk ve İsviçre Hukuku Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Bazı Öneriler' (2023) 13(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 705 vd; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey (n 2) 313; Sera Reyhani Yüksel, *Yargıtay Kararları İle Zenginleştirilmiş Aile Hukuku Meseleleri* (Aristo 2023) 139; Ebru Ceylan, 'İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi' (2017) 133 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 300 vd.

³³ Oldukça tartışmalı ve güncel kavramlardan biri olan ortak velayet hakkında kanunlarımızda açık ve izin veren bir hüküm yoktur. Ancak yasaklanmış da değildir. Uygulamaya gelindiğinde ise ortak velayete hükmedilebildiği tespit edilmektedir.

³⁴ Velayetin kapsam ve içeriğine ilişkin ayrı bkz Yünlü, 'Soybağı' (n 20) 395 vd; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 2) 394 vd; Hayrunnisa Özdemir, 'Velâyet' iç Şebnem Akipek Öcal ve Hayrunnisa Özdemir (edr), *Aile Hukuku* (Seçkin 2024) 469 vd.

³⁵ Akıntürk ve Ateş (n 2) 288; Yılmaz ve Yıldırım (n 2) 233; Ruhi ve Ruhi (n 6) 64.

bu yükümlülük velayet hakkına değil soybağına bağlıdır. Soybağının ne şekilde kurulduğu da önemli değildir.

İştirak nafakası, kural olarak boşanma davasının kesinleşmesi ile başlar ve çocukların ergin olmalarına kadar devam eder. Boşanma davası süresince tedbir niteliğinde olan nafaka, bu aşamadan itibaren iştirak nafakası olarak yürürlük kazanır (bkz. TMK m. 169, 182/3, 185/2, 327 vd.). Ayrıca erginlik ile birlikte sona ermesi beklenen nafaka, çocuğun eğitiminin devam etmesi halinde uzatılacaktır³⁶. Örneğin, 18 yaşını doldurduğu için iştirak nafakası alacağı sona ermesi gereken kişinin üniversite eğitimine devam etmesi durumunda, ona verilecek nafaka da devam edecektir. Bu durumda ödenen nafakaya kolayca anlaşılabilmesi için *eğitim nafakası*³⁷ da denilmektedir³⁸.

Öte yandan iştirak nafakası için yalnızca boşanma kararı olmasına gerek yoktur. Örneğin, ana-babası baştan beri evli olmayan ve özellikle babası ile soybağı sonradan kurulmuş çocuk da nafaka talep edebilecektir. Hatta babalık davası süresince tedbiren ödeme yükümlülüğü getirilen babanın³⁹, davanın kesinleşmesi ile birlikte iştirak nafakası ödemesi kararlaştırılabilir⁴⁰.

E. Yoksulluk Nafakası

Kanunda açıkça ve ismen düzenlenmiş nafaka türü ise *yoksulluk nafakası*dır (bkz. TMK m. 175)⁴¹. Yoksulluk nafakası, boşanmanın gerçekleşmesi yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında maddi destek talep etmesidir⁴².

³⁶ Ruhi ve Ruhi (n 6) 86; Tutar (n 5) 34; Detaylı olarak bkz Tuba Birinci Uzun, ‘Eğitime Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi’ (2018) 20(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 91 vd.

³⁷ Bkz Ahmet Türkmen, ‘Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II)’ (2013) 8(Özel) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi 2707 vd.

³⁸ Mıdık (n 5) 49; ayrıca iştirak nafakasının artırılması ve azaltılmasını gerektiren durumlara ilişkin Yargıtay kararlarının detaylı örneklendirilmesi için bkz Ceylan, İştirak (n 32) 312 vd.

³⁹ Bu kapsamda TMK m 333’e göre, babalık davası ile birlikte nafaka istendiğinde, hâkimbabalık olasılığının kuvvetli olduğuna kanaat getirirse, nihai hükümden önce de çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilecektir.

⁴⁰ Ruhi ve Ruhi (n 6) 68, 69.

⁴¹ Bkz Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 163 vd; Erdem ve Makaracı Başak (n 5) 203 vd; Akıntürk ve Ateş (n 2) 304 vd; Mıdık (n 5) 67 vd; Akbulut (n 5) 24; Ruhi ve Ruhi (n 6) 43 vd; Yazıcı (n 5) 36; Gayretli Aydın (n 28) 193 vd; Christine Arndt, ‘ZGB 125’ in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB - Partnerschaftsgesetz CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) 488 vd; Renata Brianza, ‘ZGB 125’ in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 348 vd; Andrea Büchler und Zeno Raveane, ‘ZGB 125’ in Roland Fankhauser (ed), *Scheidung – Band I: ZGB und Band II: Anhänge – FamKomm* (4. Auflage, Stämpfli 2022) 265 vd; Baygın ve Nar (n 2) 364; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabay (n 2) 306.

⁴² Mukayeseli hukuk (ve özellikle İsviçre hukuku) bağlamında detaylı olarak bkz Tutar (n 5) 76 vd;

Bu yükümlülüğün doğması için ne alacaklının kusursuzluğuna ne de yükümlünün kusuruna ihtiyaç yoktur⁴³. Alacaklının diğer taraftan daha az veya eşit kusurlu olması dahi yeterlidir⁴⁴.

Nafaka yükümlülüğünün doğabilmesi için boşanmadan itibaren bir yıllık zamanlaşımı süresi (TMK m. 178) içinde nafaka talebinde bulunulmuş olmalıdır⁴⁵. Yani tedbir nafakası gibi re'sen hükmedilebilen yükümlülüklerden farklı olarak mutlaka talep aranacağını görmekteyiz⁴⁶. hâkim tarafından hükmedilen nafaka, tek seferde veya irat şeklinde ödenecek biçimde olabilir.

Hakim tarafından kaldırılmasına karar verilmediği veya kendiliğinden sona erme sebeplerinden birisi gerçekleşmediği müddetçe, yükümlü olan taraf irat şeklindeki yoksulluk nafakasını ödemeye devam edecektir (bkz. TMK md. 175-176).

Özet olarak yoksulluk nafakasında, boşanmış olan eşlerin belirli sosyal ve iktisadi düşüncelerle birbirlerine bakmak yükümlülükleri olduğu kabul edilmektedir⁴⁷. Bu nafaka yükümlülüğünün, hemen her noktası ile uygulama ve doktrinin en tartışmalı kavramlarından biri olduğundan ve olmaya da devam edeceğinden şüphe duyulmamak gerekir.

F. Yardım Nafakası

Kısaca değineceğimiz bir diğer nafaka yükümlülüğü ise *yardım nafakası*⁴⁸ olarak adlandırılmaktadır⁴⁹. Yardım nafakası, hısımların zor durumda kaldıklarının

Ali Demirbaş, 'Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası' (2018) 5(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 220 vd; Özge Arpacı, 'İsviçre Federal Mahkemesi'nin Evlilik Sonrası Nafakaya İlişkin Kararlarında Güncel Gelişmeler' (2013) (1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 633 vd; Betül Özlük, 'Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği' (2018) 13(146) Terazi Hukuk Dergisi 42.

⁴³ Akıntürk ve Ateş (n 2) 306; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 164; Demir (n 6) 35 vd.

⁴⁴ Hatemi (n 28) 137.

⁴⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 171; Akbulut (n 5) 24; Akıntürk ve Ateş (n 2) 312.

⁴⁶ Ruhi ve Ruhi (n 6) 50; Ebru Ceylan, 'Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme' (2018) 92(5) İstanbul Barosu Dergisi 16.

⁴⁷ İslam hukukundaki *iddet nafakası* kavramı için kısaca bkz Karakaya (n 6) 64.

⁴⁸ Bkz Hayrunnisa Özdemir, 'Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası' (2014) 9(14) Terazi Hukuk Dergisi 65 vd.; Hatice Karacan Çetin, 'Aile Topluluğu' iç Metin İnkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 417 vd; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 412 vd; Ruhi ve Ruhi (n 6) 86 vd; Erdem ve Makaracı Başak (n 5) 497; Akıntürk ve Ateş (n 2) 451 vd; Yılmaz ve Yıldırım (n 2) 272; Mıdık (n 5) 17 vd; Akbulut (n 5) 24; Tutar (n 5) 34; Yazıcı (n 5) 44; Kılıçoğlu (n 2) 531 vd; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey (n 2) 423; Özlem Tüzüner, 'Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Bakan Kurumlar Ve Nafaka Yükümlüsü Hısımlar' (2014) 9(113-114) Bahçeşehir Hukuk Dergisi 80 vd; Barış Demirsatan, 'Yoksulluğa Karşı Bir Tedbir Olarak Yardım Nafakası (MK m. 364-366)' iç Adem Sözüer (ed), *6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, 30 Eylül - 6 Ekim 2016* (On İki Levha 2016) 69 vd.

⁴⁹ *Muavenet nafakası* için ayrı bkz Sıtkı Tuğer, 'Muavenet Nafakası' (1955) 5(7) Adalet Dergisi 684 vd; Ayrı bkz Ebru Ceylan, 'Türk Hukukunda Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakasının Belirlenmesinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme, (2018) (271-272-273) Yargı Dünyası Dergisi 33 vd.

da birbirlerine bakmaları gerektiği düşüncesinden doğmaktadır. Sosyal temelleri olduğu gibi ahlaki ve dini⁵⁰ temelleri olduğu da kabul edilebilir.

Yardım nafakası kavramı Türk Medeni Kanunu'nun 364 (ZGB art. 328) ve devamı maddelerinde yer alır. Buna göre kendi çaba ve varlıkları ile geçimlerini sağlayamayan ve kendisine yardım edilmemesi durumunda yoksulluğa düşecek olan üst soy – altsoy hısımları ile kardeşler, birbirlerine nafaka vermekle yükümlüdür⁵¹. Dolayısıyla tüm hısımlar değil, yalnızca belirli hısımların karşılıklı olarak bu yükümlülük altında oldukları görülür.

Yardım nafakası yükümlülüğünde mirasçılıktaki sıra takip edilir⁵². Önceki sıradaki kişinin ödeme gücü yoksa bir diğer sıraya geçilir. Örneğin, kişinin ödeme gücüne sahip bir babası varsa dedesinden yardım nafakası istenemez. Çocuk, torun, torunun çocukları..., ana-baba, kardeşler, büyük ana-babalar şeklinde bir öncelik sıralaması vardır⁵³.

Kardeşlerin birbirinden nafaka isteyebilmesi için refah içinde olmaları gerekir⁵⁴. İsviçre'de ise revizyonlar⁵⁵ ile kardeşlerin kapsam dışı bırakılmış olması yanında, üst-soy altsoy arası nafaka yükümlülüğü de refah şartına tabi kılınmış durumdadır⁵⁶. Kardeşlerin yükümlülük dışında olmasına ilişkin durum Almanya'da da mevcuttur⁵⁷. Özellikle İsviçre'deki bu revizyonun sosyal sigortaların gelişmesi ve hısımlık ilişkilerindeki uzaklaşmadan kaynaklandığına işaret edilmektedir⁵⁸. Bu durum şüphesiz toplumdaki bireyselleşme ile de ilişki içerisindedir.

Genel olarak nafaka yükümlülüğüyle, kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek asgari maddi güce ulaştırılması amaçlanır. Ona refah düzeyinde katkı

⁵⁰ Bu hususta İslam hukuku özelinde bilhassa *hısımlık nafakası* kavramı incelenmelidir; Kavram hususunda ayrı bkz, Fethiye Birsan Kaymak ve Ayten Erol, 'İslâm Aile Hukukunda Hısımlık İlişkisi Bakımından Ebeveyn Nafakası' (2020) 5(10) Kalemname 450 vd.; Celal Erbay, 'Nafaka' (2006) Cilt 32 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 283.

⁵¹ Akıntürk ve Ateş (n 2) 453, 454.

⁵² Mıdık (n 5) 19; Akıntürk ve Ateş (n 2) 454.

⁵³ Yılmaz ve Yıldırım (n 2) 272; Akıntürk ve Ateş (n 2) 454; Baygın ve Nar (n 2) 579.

⁵⁴ Erdem ve Makaracı Başak (n 5) 498; Ruhi ve Ruhi (n 6) 88; kardeşler arası yükümlülük için ayrı bkz Seda İrem Çakırca, 'Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü' (2015) 64(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 77 vd.

⁵⁵ Bkz ZGB art 328; ayrı bkz Ceylan, Yardım (n 49) 39.

⁵⁶ Peter Breitschmid, 'ZGB 329' in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB – Partnerschaftsgesetz – CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) 1183 vd.

⁵⁷ Nitekim söz konusu yükümlülüğü düzenleyen BGB § 1601'de, birbirlerine bakmakla yükümlü olan kişiler, yalnızca üst-alt soy hısımları işaret edilerek kaleme alınmıştır. Metnin orijinali için ayrı bkz "Verwandte in gerader Linie sind verpflichtet, einander Unterhalt zu gewähren."

⁵⁸ Roland Fankhauser, 'ZGB 328' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch – OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 762.

sağlamak gerekli değildir. Ayrıca kişinin yoksulluk tehlikesinden kurtulması durumunda nafaka alacağının hukuki temeli de ortadan kalkar.

II. NAFKA TÜRLERİ ARASINDA SIRA VE ÇATIŞMA DURUMU

Bakım yükümlülüklerine dayanan talepler ile bizzat nafaka yükümlülüklerine dayanan talepler somut olayda bir arada bulunabilirler. Buna hukuki bir engel yoktur. İlgili kişilerin ödeme gücü elverdiği müddetçe sorun olmaz. hâkim birden fazla ödeme yükümlülüğüne hükmedebilecektir. Örneğin bir kimse aynı anda, annesine yardım, boşandığı eşine yoksulluk, velayeti kendisine ait olmayan çocuğuna iştirak, boşanma aşamasında olduğu mevcut evliliğindeki eşine tedbir nafakası ödeyebilir. Hatta çocuklarından küçük olanına bakım, yetişkin olan diğerine ise yardım nafakası ödemek durumunda da olabilir. Bunlara teorik olarak bir engel yoktur. Ancak maddi nitelikli engeller ve durumlar, ilgili nafakalar arasında bir öncelik-sonralık sıralaması yapmayı gerekli kılar. Bu sıralama, kanun koyucu tarafından açık ve net bir şekilde yapılmadığı için, uygulamaya ve doktrine yani en nihayetinde bize düşmektedir.

Bu kapsamda muhtemel ihtimaller, aşağıda karşılaştırmalar yapılarak incelenecek; nafaka çatışmalarında nasıl hareket edilmesi gerektiğine ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır⁵⁹.

A. Bakım Yükümlülüğü Karşısındaki Çatışmalar

1. Bakım Yükümlülüğü – Bakım Yükümlülüğü

Somut olayda bir kimse, birden fazla bakım yükümlülüğünü üzerinde bulundurabilir. Esasen bu durumla sıklıkla karşılaşılacaktır. Örneğin, evli olan ve bir çocuğu olan kişi, hem eşine hem de çocuğuna bakmakla yükümlü olacaktır. Keza evli olsun veya olmasın, iki veya daha fazla çocuğa sahip olan kişi de tüm çocuklarının bakımını üstlenmek durumundadır. Kişinin maddi gücünün yeterli olması halinde bir sorun yoktur. Ancak örneğin, yalnızca eşi veya çocuğundan birine tam olarak destek olabilecek kişinin ödeme yükümlülüğü nasıl olmalıdır?

Kanaatimizce bu gibi bir durumda ağır basan yükümlülük çocuk lehine olacaktır. Tabiri caizse, elde kalan bir lokma varsa bunun öncelikle paylaşılması gereken kişi çocuk olacaktır. Hatta aşağıdaki çocuk bulunan çatışma ihtimallerinin tümünde aynı kuralın uygulanması gerektiği kabul edilmelidir. Nitekim kaynak İsviçre Medeni Kanunu'na sonradan eklenen art. 276a⁶⁰ hükmünde de bu kabulümüzü destekleyen ifadenin açıkça düzenlendiği görülmektedir⁶¹. Söz konusu

⁵⁹ Tedbir nafakası özel olarak incelenmeyecek olup, bakım yükümlülüklerine ilişkin yapılan açıklamaların, niteliğine uygun düştüğü ölçüde tedbir nafakası için de geçerli olması gerektiğini belirtmekle yetinilecektir.

⁶⁰ Çocuğa öncelik tanıyan bu haklı düzenlemenin *çocuğun üstün yararına* da uygun olduğu açıktır.

⁶¹ Bkz Stephan Hartmann, 'ZGB 276a' in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds),

hükme göre küçük çocuk lehine olan bakım yükümlülükleri diğer aile hukuku yükümlülüklerinden önce gelecektir. O halde bir çocuk ve özellikle ergin olmayan çocuk varsa, öncelik sıralamasının buradan başlaması gerekir⁶².

Peki bu gibi bir dramatik kurgu örnekte eşin durumu ne olacaktır? Bu durumda da somut olayın şartlarına bakılmalıdır. Bakım ihtiyacı içindeki eşe maddi destek verebilecek bir yardım nafakası yükümlüsü varsa, buna başvurmak mümkündür. Esasen kişinin bakım yükümlüsü bir eşinin bulunması yardım nafakası talep etmeye engeldir. Öncelikle eşler birbirlerine destek olmalıdır. Ancak eşlerin de yeterli veya hiç destek sağlayamamaları halinde hısımlara müracaat edilerek yalnızca kendileri için yardım nafakası talep edebilmeleri mümkün olur.

Öte yandan, çocuklara ilişkin bakım yükümlülüğü erginliklerine kadar sürdüğünden⁶³, çocuğun ergin olması halinde öncelik eşe geçecektir. Ergin çocuğun zihinsel veya fiziksel sebeplerle bakıma muhtaç olması gibi ağır durumlar hariç olmak üzere sıralamayı bu şekilde yürütmek uygun olacaktır. Yani yine somut olay incelenmelidir.

Her durumda, bir veya birden fazla kimse için yeterli gelmeyen ödeme gücü söz konusu olduğunda, diğer hısımların yardım nafakası desteklerine ve sosyal devletin tesis edeceği imkanlara başvurmaktan başka çare kalmamaktadır.

Sonuç olarak, bakım yükümlülükleri gibi hem toplumsal ahlak kurallarından hem de kanuni düzenlemelerden temel alan bir kavram değerlendirilirken, tıpkı yukarıda verilen İsviçre düzenlemesinde olduğu gibi çocuktan başlanarak bir sıralama çizilmesi gerekir. Buradaki sıralamanın temel kaynağı ise bilhassa koruma yönünden daha zayıf olan kişi ve gruplara öncelik verilmesi düşüncesidir. Nitekim bu bakış açısı Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku kitabının ruhuna ve hayatın genel akış ve dinamiklerine de uygundur. Bu kabul, aksi belirtilmediği sürece, aşağıda yapacağımız diğer karşılaştırmaların da temel dayanağını oluşturmaktadır diyebiliriz.

2. Bakım Yükümlülüğü – Yardım Nafakası

Somut olayda bakım yükümlülüğü ile çatışması muhtemel bir diğer yükümlülük, yardım nafakasıdır. Buradaki çatışma durumunda çeşitli alt alternatiflerle karşılanabilir. Bunlara aşağıdaki şekilde değinmek ve önceliklendirmek mümkündür.

Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB - Partnerschaftsgesetz, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (4. Auflage, Schulthess 2023) 986; Evelyn Gmünder, 'ZGB 276a' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz and Roland Fankhauser (eds), ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch) (4. Auflage, Orell Füssli 2021) 629; Derya Ateş, 'İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın Ergin Çocuğunun Bakım Ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü' (2021) (47) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 200.

⁶² Ancak ergin olan çocuklar karşısında eski eşe yapılan ödemelerin devam edeceğinin yüksek mahkeme tarafından halen kabul edildiği de zikredilmektedir, Gmünder, 'ZGB 276a' (n 60) 629. Burada zaten hükümdeki öncelik de bilhassa ergin olmayan çocukları kapsamaktadır. Hükmün ikinci fıkrasına uygun ve bakıma muhtaç bir ergin çocuk olmadıkça, aksi uygulanmayacaktır.

⁶³ Gmünder, 'ZGB 277' (n 21) 630.

Öncelikle, kişinin çocuklarından bir kısmı bakım, diğer kısmı ise yardım nafakası talebinde olabilir. Yardım nafakası talebinde bulunanların ergin olmak suretiyle diğer ergin olmayan çocuklara göre daha avantajlı ve bakımlarını karşılayabilir olma potansiyelleri yüksektir. Dolayısıyla kıt kaynağın mutlaka bir kişiye verilmesi gerekliliği doğarsa, kanaatimizce öncelikle ergin olmayan çocukların bakım ihtiyacına öncelik verilmelidir. Bazı somut örnekler daha da zorlayıcı sıralamaları yapmayı gerektirebilir. Çocuklardan birinin küçük, diğerinin ergin ama zihinsel veya bedensel olarak engelli olması durumu böyledir. Bu durumda makul olan, küçük çocuğa ödeme yapılmasının öncelikli olması; yoksul durumdaki ergin çocuğun varsa diğer hısımlarından yardım nafakası talep etmesi; bu da mümkün değilse, Anayasal ifadeyle *sosyal bir hukuk devleti* olmaktan doğan sorumlulukların devlet tarafından yerine getirilmesidir.

Diğer bir ihtimal ise kişinin çocuklarının bakım ihtiyacı ile torunları, ana-babası, büyük ana-babaları ile kardeşlerinin yardım nafakası ihtiyacı içinde olmalarıdır. Burada da yukarıdaki yoruma paralel olarak, öncelikli olarak çocukların bakım yükümlülüklerinin karşılanması gerektiğini söylemeliyiz. Kendilerine ödeme yapılamayan kimseler, sırasıyla yükümlü olabilecek diğer kimselerden yardım nafakası talep etmeli; mümkün değilse yine devlet tarafından korunmalıdır.

Yardım nafakası ile eşlerin karşılıklı bakım yükümlülüklerinin çatışması halinde nasıl hareket edilmesi gerektiği hususu da oldukça zorlayıcı bir soru teşkil eder. Örneğin, kişinin öncelikle eşine mi yoksa yoksulluk içindeki ana-babasına mı yardım etmesi gerektiği sorusu böyledir. Burada kanaatimizce, aile içindeki bakım yükümlülükleri ağır basmalı ve kıt kaynakların öncelikle eşin ihtiyaçlarını karşılamasına öncelik verilmelidir. Aynı mantıkla, bakım alacaklı olan eş de öncelikle bakım yükümlüsü diğer eşe başvurmalı; bu mümkün olmadığında yardım nafakası yükümlülerine gitmelidir⁶⁴.

Kişinin eşinin bakım, yetişkin çocuklarının ise yardım nafakası talep ettiği durumlarda da, olayda başka bir bilgi olmadığı (örneğin, yardım nafakası talep edecek hısımları olmadığı) sürece eşin ihtiyacına öncelik tanınması gerektiğini belirtebiliriz. Nitekim İsviçre yargı uygulamasında da eşlerin bakım yükümlülükleri ile ergin konumdaki çocukların ihtiyaçları karşılaştırıldığında eşlerin ihtiyaçlarının öncelikli olduğunun kabul edildiğine işaret edilmektedir⁶⁵. Dolayısıyla ergin olmayan çocukların eşlerin bakım ihtiyaçları karşısındaki öncelikli konumu, ergin olmayan çocuklar için geçerli değildir.

Özetle, bakım yükümlülüklerinin varlığı kural olarak yardım nafakası talebine engel olur⁶⁶. O halde sınırlı ödeme gücü ile öncelikli olarak karşılanması gereken bakım yükümlülükleridir. Nitekim daha yakın ilişki içerisinde bulunan

⁶⁴ Öztan (n 2) 1208; Ceylan, Yardım (n 49) 35, 42.

⁶⁵ Ateş (n 61) 201.

⁶⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 416; Karacan Çetin (n 48) 425.

kimselerin karşılıklı koruma, bakım, geçindirme gibi temel ihtiyaçlar yönünden birbirleri karşısında daha sıkı şekilde sorumlu oldukları kabul edilmelidir. Bu, maddenin yapısının ve genel mantık kurallarının da bir gereğidir. Öyle ki kişi, ilk başta en yakınındakine ve ardından daha uzağındakilere yardımcı olmalıdır. Kişinin ailesi (yani öncelikle ergin olmayan çocuğu ve eşi) onun hayattaki en yakın olması gereken kişiler olduklarından, kişinin öncelikle onların maddi ve manevi durumları ile ilgilenmesi, ardından diğer kişilere (ana-baba, kardeş gibi) yardımda bulunması doğal bir gerekliliktir.

3. Bakım Yükümlülüğü – İştirak Nafakası

Somut olayda bakım yükümlülüğü ile iştirak nafakası da çatışabilir. Burada iştirak nafakası talep eden tarafta ergin olmayan bir çocuk, bakım talep eden tarafta ise yine bir ergin olmayan çocuk veya eş bulunur. O halde meseleyi bu şekilde ikiye ayırarak incelemek gerekir.

İlk durumda ergin olmayan bir çocuk⁶⁷ bakım ihtiyacı içinde iken; yine yükümlünün boşandığı eşinin himayesinde bulunan ergin olmayan çocuğun iştirak nafakası ihtiyacı bulunur. Burada ergin olmayan iki öz çocuk söz konusudur. Sadece birisi kişinin kendi hakimiyetinde diğeri ise boşandığı eşinin velayet ve hakimiyetindedir. Öncelikle böyle bir örnekte çocuklara önem sırası verilemez. Seçim yapmak mümkün değildir⁶⁸. Bu gibi durumlarda eldeki maddi gücün yarıya bölünerek pay edilmesi de düşünülebilir. Bunun daha uygun olduğuna ilişkin veriler varsa, hukuken engel yoktur.

Ayrıca buradaki gibi, yükümlünün maddi imkanlarının birden çok alacaklıya yeterli gelmeyeceği durumlarda somut olayın tüm verilerini de değerlendirerek (özellikle çocuklardan birinin başka bir kimse tarafından desteklenip desteklenemeyeceğine bakılarak) bir sonuca varılmalıdır.

İkinci olarak, mevcut evlilikteki eşin bakım ihtiyacı ile sona eren evlilikteki eşin velayetinde kalan öz çocuğun iştirak nafakası ihtiyacı çatışabilir. Burada mevcut eş kendisine bakılmasını, eski eşte bulunan çocuk ise kendisine iştirak nafakası ödenmesini ister. Bu gibi son derece zorlayıcı bir örnekte yine olayda başka bir veri yoksa (yani kendisinden yardım alınabilecek başkaca bir hısım yoksa) çocuğun ihtiyacına öncelik verilmelidir. Ancak yine somut olayda başkaca bir veri olması durumunda hakkaniyet gereği farklı bölüşüm ve sıralamalar yapılabilmesi de akla gelebilir. Örneğin, boşanılan ve ortak çocuk üzerinde velayet

⁶⁷ Bu çocuk eski eşle ortak bir çocuk olup, yükümlünün velayetine bırakılmış olabilir ya da yükümlünün şimdiki eşiyle ortak çocukları olabilir.

⁶⁸ Daha rahat anlaşılabilmesi için bkz: Ana-1 ile Baba-1'in ortak çocukları Çocuk-1, tarafların boşanması sonrası Ana-1'in velayetinde olsun. Baba-1 daha sonra Ana-2 ile evlenmiş ve devam eden evlilikte Çocuk-2 dünyaya gelsin. Burada Çocuk-1, Baba-1'den iştirak nafakası, Çocuk-2 ise Baba-1'den bakım ödemesi talep edecektir. Bunlar arasında bir öncelik sırası yoktur. Zira ikisi de ergin olmayan öz çocuktur. Ancak boşanılan eski eşin ve mevcut olan eşin ödeme durumları, somut olayın çözümündeki denkleme değiştirebilir. Somut olaya uygun başka bir karar alınabilir.

hakkı olan eşin refah içinde yaşaması; nafaka yükümlüsünün şimdiki eşinin ise kendi gücüyle ya da başkaca destekle kendini geçindiremeyecek olması durumu böyledir. Bu gibi bir örnekte zaten iyi bir şekilde bakılmakta olan çocuğa nafaka ödenmesinin istenmesi ve kişinin mevcut evliliğindeki eşinin ise bakım alacağından mahrum bırakılması hakkaniyetle bağdaşmaz.

O halde özetle, ergin olmayan çocukların bakım ve nafaka ihtiyaçlarının başta eşler olmak üzere diğer kişiler karşısında öncelikli olduğunu; iki ergin olmayan çocuk arasında kural olarak bir ayırım yapılamayacağını; her durumda kıt kaynağın makul şekilde kullanılabilmesi için taraflara yardım edebilecek diğer kanuni yükümlülerin araştırılmasının uygun olacağını belirtmeliyiz. Dolayısıyla, kısaca buradaki temel sıralama dayanağının da bilhassa daha zayıf durumda olanın korunması şeklindeki genel ve önemli gerekçe ile açıklanması mümkündür.

4. Bakım Yükümlülüğü – Yoksulluk Nafakası

Talepler arasında çatışmanın söz konusu olabileceği ihtimallerden bir diğeri ise bakım yükümlülüğü ile yoksulluk nafakasının aynı kişiden talep edilmesi durumunda ortaya çıkar. Burada kişi, bir yanda boşandığı eşinin yoksulluk nafakası talebi ile diğer yanda ise velayeti altındaki çocuğun ve/veya mevcut evlilikteki eşinin bakım ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Her ikisi de kanun tarafından korunan bu talep ve ihtiyaçların tümünün karşılanabilir olması durumunda sorun yoktur. Kişi, sayılan kimselerin tümüne ayrı ayrı ödeme yapabilir. Ancak kıt bir kaynaktan, yani ancak tek bir kimse için yeterli olabilecek bir maddi imkandan bahsedildiğinde bir seçim yapmak gerekir.

Öncelikle, toplumun en önemli yapıtaşlarından birinin aile olduğunu ve bunun anayasal düzeyde devlet güvencesi altında olduğunu söylemiştik. Ailenin maddi ve manevi refahının korunmasının önemi hususunda şüphe yoktur. Bu bağlamda mevcut ve yürütülmekte olan bir ailenin huzurunun daha güncel ve önemli olduğunu kabul etmek durumundayız. O halde sona ermiş bir evlilikteki eşi yoksulluk nafakası ödemek, önem derecesi olarak mevcut evlilikteki eşin güncel ihtiyaçları karşısında ikinci planda kalmalıdır. Genel mantık kuralları gereğince de bir kimsenin boşandığı eşine bakmaya devam etmesi ama mevcut eşinin bakımını aksatması kabul edilebilir bir durum değildir. O sebeple kanaatimizce, mevcut ve eski eş arasındaki tercih net bir durumdadır. Nitekim doktrinde de yoksulluk nafakası yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyaçlarının da göz önüne alınacağı haklı olarak belirtilmektedir⁶⁹. Elbette somut olaydaki meseleyi çözümlen mahkemeler de ilgili tüm değişkenleri nazara alacaklardır.

Aynı yorumu velayet altındaki çocuğun mu yoksa eski eşin mi ihtiyaçlarını daha öncelikli olarak karşılamalıyız sorusu için de yapmak gerekir. Velayet al-

⁶⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 165; Baygın ve Nar (n 2) 368.

tındaki çocuk ister ortak ister ayrı çocuk olsun ve kiminle kıyaslanırsa kıyaslan-sın, ergin olmayan çocuğun bakım ihtiyacının her durumda daha önemli ve ağır bastığını kabul edeceğiz. Dolayısıyla yeni eş gibi çocukların bakım ihtiyaçları da eski eşin yoksulluk nafakası talebinden önce gelecektir⁷⁰.

Burada özet olarak, hem mevcut eşin hem de ortak veya ayrı çocukların bakım ihtiyaçlarının yoksulluk nafakasından önce gelmesi düşüncesi de çeşitli etkenlerle izah edilebilir. Mevcut eşe tanınan öncelik, ailenin korunması ve kişinin öncelikle daha yakınında olan kimselerin bakımını üstlenmesi gerekmesi yönündeki yukarıdaki başlıklarda da izah edilen genel mantık kuralları ile uyuşacaktır. Çocukların öncelikli olması ise yine önceden de açıkladığımız üzere daha zayıf olanın daha öncelikli olarak korunması gerektiği düşünce ve kabulüne dayanacaktır.

B. Yardım Nafakası Karşısındaki Çatışmalar

1. Yardım Nafakası – Yardım Nafakası

Yardım nafakası üstsoy, altsoy ve kardeşler arasında karşılıklı olarak talep edilebilecek, kan hısımlığına bağlı bir nafakadır⁷¹. Bu kapsamdaki kişiler, yardım etmedikleri takdirde yoksulluğa düşecek olan hısımlarına yardımla mükelleftirler (bkz TMK m. 364 vd.)⁷².

Bir kimse somut olayda birden fazla hısımlarına nafaka ödemesine ilişkin taleple karşılaşabilir⁷³. Örneğin, kişinin hem yetişkin çocuğu hem de babası yardım ihtiyacı içinde olup, yardım nafakası talep edebilirler. Her ikisine de maddi yönden cevap verilebiliyorsa sorun yoktur⁷⁴. Ancak yalnızca birisi için yeterli ödeme gücü varsa, bu durumda bir tercih yapılmak durumunda kalınır⁷⁵.

Yukarıda incelediğimiz diğer çatışma durumlarından farklı olarak burada, yani yardım nafakasında, öncelik sıralamasını belirleyebilmek için kanun koyucu tarafından bizzat kaleme alınan bir dayanak hüküm bulunduğunu görmekteyiz. İlgili hüküm TMK m. 365/1’de yer almaktadır. Söz konusu hükme göre nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılacaktır.

Esasen bu hüküm, yardım nafakası yükümlülerinden hangisine başvurmamız gerektiğini düzenleyen bir hükümdür. Ancak temel düzenleme mantığından yola çıkıldığında, yükümlünün önce kime nafaka ödemesi gerektiğini tespit etmeye

⁷⁰ Baygın ve Nar (n 2) 368.

⁷¹ Bkz TMK m 364 vd.

⁷² Baygın ve Nar (n 2) 573.

⁷³ Demirsatan (n 48) 87.

⁷⁴ Demirsatan (n 48) 88.

⁷⁵ Uygulamada, nafaka için önce dava açarak hüküm elde eden kimsenin, diğer kimselerin daha sonradan açtıkları davalardaki nafaka taleplerine engel olduğu (zira nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün kalmadığı) ifade edilmekte; bu durumda nafaka yükümlüsünün nafakanın uyarlanması için dava açma imkanının ise baki olduğuna işaret edilmektedir, bkz Demirsatan (n 48) 88.

de yardımcı olabilecek niteliktedir. Esasen böyle bir hüküm olmamış olsaydı da aynı mantıkla hareket etmemiz makul olacaktır.

Buna göre örneğin, kişinin babası ve torunu yardım nafakası ödenmesi için yükümlüye aynı anda başvurduğunda, şartları da oluşmuş olmak kaydıyla, öncelikle torunun nafaka ihtiyacı karşılanmak durumundadır. Kişinin yardım nafakası ödeme gücünden bir şey kalmışsa, bu kalan kısım babanın ihtiyacı için kullanılabilir.

Bu sıralamayı yaparken, nafaka talep edenlerin kendi özel konumları da dikkate alınır. Örneğin, nafaka isteyen torun daha öncelikli sırada olsa da torunun evli olması ve eşinin ona bakabilecek durumda olması halinde, eşinin bakım yükümlülüğüne başvurması gerektiği açıktır⁷⁶. Nafaka talep eden baba ise olayda başkaca bir veri yoksa, yardım nafakasını talep etmeye ilk sırada hak kazanacaktır.

Nafaka alacaklılarının aynı sırada olmaları durumunda ise aralarında ayırım yapmak mümkün olmaz. Örneğin, 2 çocuğun ikisinin veya ana-babanın her ikisinin yardım nafakası talep etmesi hali böyledir. Alacaklıların ailevi bağlardan kaynaklanan başkaca bakım hakları yoksa, yardım nafakası alacağına eşit şekilde bölünmek suretiyle hak sahibi olacaklardır⁷⁷.

2. Yardım Nafakası – Yoksulluk Nafakası

Önemli meselelerden biri de yardım nafakası ile yoksulluk nafakasının çatışması halidir. Burada kişi, boşandığı eşinin geçimi için kendisine ödeme yapılması gerektiğine ilişkin talebi ile çocuğu, ana-babası, kardeşi gibi yakın kan hısımlarının yardım talebi arasında konumlanmaktadır. Yine tüm çatışmalarda olduğu gibi burada da eğer ödeme gücü yeterli ise her iki nafaka türü alacaklısının talebinin de karşılanması gerektiğini ekleyebiliriz.

Nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün hem yoksulluk hem de yardım nafakası için yeterli olmadığı durumlarda, bunlardan birisine öncelik tanınması gerekecektir. Uygulamada bazı somut olaylarda yoksulluk nafakası alacağının yardım nafakasından öncelikli olduğu belirtilebilmektedir⁷⁸. Ancak biz bu görüşe katılmamaktayız.

Şöyle ki bir kişinin, arasında çoğunlukla kan veya kayın hısımlığı bulunmayan ve artık eş olma sıfatıyla da bağlı olmadığı üçüncü bir kişiyle, kendisine son derece yakın ve kan bağıyla da bağlı olan ana-babası, çocuğu, kardeşi gibi hısımları arasında yapacağı seçimde eski eşine öncelik vermesi mantık kuralları bir kenara, kişinin öz benliği ile bağdaşmayacaktır. Bu gibi bir durumun kabulü,

⁷⁶ TMK m 364/3'e göre, eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.

⁷⁷ Veya birinin destek ihtiyacı daha az ise ona daha az yardım nafakası tahsis edilebilir.

⁷⁸ Örneğin, İsviçre'de Federal mahkeme tarafından, eski eşe karşı bakım yükümlülüğünün ergin olan çocukların bakım ihtiyaçlarının karşısında devam ettiğine hükmedildiğine işaret edilebilmektedir, bkz Gmünder, 'ZGB 276a' (n 60) 629.

kişiyi maddi olarak etkilediğinden daha fazla, manevi olarak etkiler. Zira örneğin, kişiyi doğurup büyüten ve onu karşılıksız olarak sevmesi beklenen annesi ihtiyaç içerisindeyken, artık aralarında hiçbir sosyal bağ olmayan üçüncü bir kimsenin bakımının üstlenilmesi kabul edilebilir bir durum değildir. Keza kişinin, babası, kardeşi, yetişkin öz çocukları dururken, elindeki kısıtlı maddi gücü boşandığı eşine vermesi, mantık, hakkaniyet, ahlak gibi düşüncelerle de açıklanamaz. Hatta tam tersine bu ilkeleri ihlal eden bir durum oluşturur. O halde, yardım nafakası yükümlülüğünün yoksulluk nafakasından öncelikli olması gerektiğini belirtmeliyiz.

Ayrıca, yardım nafakasının sosyal, ailevi ve ahlaki baskınlığı Yargıtay tarafından da vurgulanmaktadır. Öyle ki, söz konusu hısımlar arasındaki ailevi yakınlığın azalmış olmasının da yardım nafakasının ödenmesine bir engel oluşturmadığına hükmedilmektedir⁷⁹.

Diğer taraftan aynı örneklerde, yardım nafakası talep eden kişi yoksulluk nafakası ödeyen kimse dışındaki hısımlarının yardımına başvurabiliyorsa, bu durumda hem boşanılan eş yoksulluk nafakası alabilir hem de yardım nafakası ihtiyacı olan hısım bu ihtiyacını diğer hısımlardan karşılayabilir. Bu ihtimalde sorun her iki alacaklının tatmin edilmesi ile sonuçlanmış olacak ve denge sağlanacaktır.

Dikkat edilmesi gereken özel durum ise yardım nafakasının (kanaatimize göre) öncelikli olması sebebiyle, kişinin gerçek olmayan bir yardım nafakası ihtiyacını karşılamak için muvazaalı olarak bir hısımlarına maddi yardımda bulunması ve bu şekilde yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğünden kurtulmak istemesidir. Elbette bu kötü niyet korunamaz. Bu sebeple yardım nafakası ödenmesi talep edildiğinde bunun gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklanıp kaynaklanmadığı tespit edilmelidir. Gerçek dışı ihtiyaçlar ve gereksiz yardım ödemeleri karşısında gerçek bir yoksulluk nafakası ihtiyacına öncelik tanınması gerektiği açıktır.

Son olarak şunu da ekleyebiliriz ki, yoksulluk nafakası talep eden kişinin bunun yerine yardım nafakasına başvurması zorunluluğu yoktur. Yani kişinin maddi durumu müsait olan kan hısımları bulunsa bile boşandığı eşinin yoksulluk nafakası ödemesinin öncelikli olduğu kabul edilmektedir⁸⁰.

3. Yardım Nafakası – İştirak Nafakası

Yardım nafakası ile iştirak nafakası arasında da bir çatışma olabilmesi mümkündür. Bu gibi bir durumda, kişinin yukarıda belirtilen hısımlarından birine

⁷⁹ "...Yardım nafakası, aile bireylerini yoksulluk ve düşkünlükten kurtarmaya ilişkin bir nevi sosyal yardımlaşma olup, ahlâk kuralları ile geleneklerin zorunlu kıldığı bir ödevdir. Aile bağlarının herhangi bir nedenle zayıflamış olması yükümlülüğü ortadan kaldıran bir neden olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle kanun koyucu, yardım nafakasını kişinin ve toplumun vicdanına bırakmamış, kanuni bir ödev olarak düzenlemiştir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 13.03.2015 tarih, 2013/3-1627 E., 2015/1020 K. sayılı kararı)..." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2017/995, K 2018/514, 21.03.2018 (YKA).

⁸⁰ Öztan (n 2) 1208; Erdem ve Makaracı Başak (n 5) 206; Ceylan, Yardım (n 49) 42; Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 165.

yardım etmesi ve aynı zamanda velayeti kendisinde olmayan küçük çocuğu lehine de ödeme yapması istenmektedir. Yani alacaklılardan en az birisi ergin olmayan çocuktur⁸¹.

Çalışmamızda istikrarlı bir şekilde işaret ettiğimiz üzere, çocuk ve özellikle ergin olmayan bir çocuğun bulunduğu örneklerde, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması önceliklidir. Eldeki sınırlı kaynakların öncelikle onlar için sarf edilmesi gerekir. Dolayısıyla bir küçük çocuk ve bir yetişkin arasındaki sıralama küçük çocuk lehine olacaktır. Zira buradaki korunmaya daha fazla muhtaç ve savunmasız kişinin küçük çocuk olduğu kabulü genel mantık kurallarının da bir sonucudur.

Keza her iki tarafta birer çocuk olan durumlarda da aynı mantık ile hareket edilebilir. Örneğin, bir tarafta ergin olan ve yardım nafakası talep eden çocuk, diğer tarafta ise velayeti yükümlüde bulunmayan küçük bir çocuk varsa, öncelik küçük çocuğun iştirak nafakasının ödenmesi olacaktır.

Burada özetle, kişinin hem fiziksel hem de hukuki olarak daha yakınında olan kimselerle olan maddi ve manevi bağın daha sıkı olması gerektiği kabul edilmelidir. O halde hısımlık yönünden kişiye daha yakın olan kimselerin diğer hısımlara nazaran daha öncelikli olduğu sonucu açık olmalıdır. Hısımlık derecesi yönünden yakınlıkları aynı olan iki kişi (örneğin bir küçük ve bir ergin çocuk) arasında ise korumaya daha muhtaç olan, yani zayıf durumdaki tercih edilmelidir. Her durumda bakım ve iştirak nafakası yükümlülükleri yardım nafakasından önce gelecektir. Buradaki sıralama yapılırken aynı doğrultuda hareket edilerek, yükümlünün ödeme gücünün hâkim tarafından tartılacağı ve buna göre karar verileceği de açıktır⁸².

C. Yoksulluk Nafakası Karşısındaki Çatışmalar

1. Yoksulluk Nafakası – Yoksulluk Nafakası

Sıkça karşılaşılan bir durum olmamakla birlikte meydana gelebilecek bir diğer çatışma durumu da birden fazla yoksulluk nafakasının birbiri ile çatışmasıdır.

Öncelikle yoksulluk nafakasının sona ermesi sınırlı sayıdaki sebepten birine dayanabilir⁸³. TMK m. 176/4'e göre bunlar alacaklı tarafın yeniden evlenmesi, taraflardan birinin ölümü, alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş

⁸¹ Kavramlar (iştirak-yardım) arasındaki ele alınış için ayr bkz “...Yardım nafakası ise, çocuk ergin olduğu hâlde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlü olmasından kaynaklanmaktadır. Ergin çocuğa yardım nafakası, boşanma veya ayrılık davası açılınca davanın devamı süresince eş ve çocuklara ilişkin alınması gereken geçici önlemler dışında bağımsız olarak alınabilecek olan genel önlemler arasındadır. Ergin olmayan çocuğa ödenen iştirak nafakası, istem hâlinde çocuk ergin olduktan sonra yardım nafakasına dönülmektedir...” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2022/657, K 2023/672, 21.06.2023 (YKA).

⁸² Dural, Öğüz ve Gümüş (n 2) 416.

⁸³ Bkz Demir (n 6) 97 vd.

gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi şeklindedir. Görüldüğü üzere nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi nafakanın sona ermesi sebeplerindense de nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi yoksulluk nafakasını sona erdirmeyecektir. Bu durumda kanun koyucuya göre yükümlü, hem mevcut evliliğindeki bakım yükümlülüklerini yerine getirmeli hem de boşandığı eşinin bakımını sağlamalıdır⁸⁴. Özetle bir yükümlü yeniden evlenmiş olsa da yoksulluk nafakası ödemeye devam eder.

Eski eşine yoksulluk nafakası ödemekte olan kişi, yeniden evlenip boşandığında, boşandığı ikinci eşinin de yoksulluk nafakası talebini karşılamalıdır. Kişinin nafaka ödeme gücü yettiği müddetçe, yoksulluk nafakası ödediği kişi sayısında bir sınırlama yoktur. Her biri karşısında ayrı ayrı ve tam olarak yükümlü olacaktır.

Kişinin yoksulluk nafakası ödeme gücünün boşanılan eşlerden yalnızca birinin maddi ihtiyaçlarını karşılamaya yettiği durumlarda ise yoksulluk nafakası talepleri arasında bir çatışma oluşur. Kanun koyucu bu gibi bir durumu da özel olarak düzenlemediğinden, somut olayın şartları da incelenerek bir neticeye varılmalıdır.

Öncelikle talep edilen yoksulluk nafakaları arasında kanun tarafından düzenlenmiş bir üstünlük olmadığı açıktır. Bu durumda kanaatimizce, somut olayda başkaca da bir veri yoksa, halen devam etmekte olan nafaka alacağının konumunun öncelikli olduğunu kabul etmek uygun olur. Zira aksi durumda kişi, birden fazla evlilik yapmak suretiyle, yeni evlendiği ve muvazaalı şekilde boşandığı eşinin nafaka almasını sağlayarak, bir önceki eşinin aldığı yoksulluk nafakasının sona erdirilmesini sağlayabilir. Bunun önüne geçmek için devam etmekte olan eski yoksulluk nafakasının devamına karar verilmesi ve ikinci boşanmadaki eşin yoksulluk nafakası talebine ise ödeme gücünün yetersizliği sebebiyle olumsuz cevap verilmesi daha makuldür.

Öte yandan, ikinci ve takip eden evliliklerin sona ermesinden sonra yoksulluk nafakası taleplerini inceleyen hâkim, güncel durumları kendi içerisinde değerlendirecek, sona eren ihtiyaçlar veya kötüye kullanılan eski bir nafaka talebi varsa, eskisini kaldırmak suretiyle yeni nafaka taleplisinin ihtiyaç ve alacağına da üstünlük tanıyabilir. Örneğin, eski nafaka alacaklısının ana-babası tarafından bakılmakta olması, buna karşılık son boşanılan eşin ise yardım nafakası dahi talep edemeyecek bir durumda olması halinde gerçek ihtiyacın kimde olduğuna bakılarak onun ihtiyacını karşılayacak bir hüküm de tesis edilebilir. Özetle, somut olayın değişkenlerine bakılmak şarttır.

2. Yoksulluk Nafakası – İştirak Nafakası

Yoksulluk nafakası ile iştirak nafakası aynı anda bir arada veya farklı zamanlarda ayrı ayrı talep edildiğinde, boşanılan eşin yoksulluktan korunması ihtiyacı

⁸⁴ Bu durumun eleştirisi ve çözüm önerileri için bkz Semih Yünlü, ‘Yeniden Evlenmenin Yoksulluk Nafakasına Etkisi’ iç Meliha Sermin Paksoy (ed), *Türk Medeni Hukukunda Güncel Tartışmalar Sempozyumu II - Bildiri Özetleri - 28 Mayıs 2020* (On İki Levha 2020) 7 vd.

ile velayetin kendisinde olmadığı öz çocuğun bakım ihtiyacı çatışacaktır. Daha doğrusu çatışma, yükümlünün maddi gücünün aynı anda her ikisini de karşılamaya yetmediği durumlarda ortaya çıkacaktır.

Yetişkin bir kimse ile ergin olmayan bir çocuğun maddi ihtiyaçlarının karşı karşıya geldiği buradaki gibi örneklerde, çalışmamızda hareket ettiğimiz düzlem üzerinde kalarak, iştirak nafakasının öncelikli olmasına karar verilmesi gerekir. O halde hem yoksulluk hem de iştirak nafakası talep edilip, yükümlünün maddi gücü her ikisini de tam olarak karşılamıyorsa, iştirak nafakası talebi tam olarak kabul edilmeli; kalan varsa yoksulluk nafakasına tahsis edilmelidir. Nitekim yoksulluk nafakası yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken, yeni eşi ve çocukları gibi kimselerin ihtiyaçlarının da göz önüne alınması gerektiği kabul edilmektedir⁸⁵. Yoksulluk nafakası için hiçbir kaynak kalmamışsa, retten başka bir seçenek yoktur. Bu kişi kendi hısımlarının yardım nafakası yükümlülüklerine başvurmalıdır.

Devam eden bir yoksulluk nafakası varken, sonradan bir iştirak nafakası talep edildiği durumlarda da aynı şekilde hareket edilmesi gerekir. İştirak nafakasının öncelikli olduğunu kabul ettiğimizden dolayı, yükümlünün ödeme gücündeki bu ödemedeki kaynaklanan azalma veya sona erme, yoksulluk nafakasının akıbetinde rol oynamalıdır. Bu durum elbette kişinin yoksulluk nafakası ödeyemeyeceği anlamına gelmektedir. Ancak kişinin ödeme gücünün yetersiz olması bir nafakanın kaldırılması için gerekçe olsa da kendiliğinden düşme, sona erme sebebi değildir. Dolayısıyla yoksulluk nafakasının (yeni ortaya çıkan ve öncelikli olan yükümlülükler sebebiyle) ifası talebinin yükümlü üzerinde uygun olmayan bir yük oluşturduğu anlaşılıyorsa, bu durumda yoksulluk nafakasının kaldırılması için TMK m. 176/4'e dayanarak dava açılması gerekir. Aksi durumda her iki nafaka yükümlülüğü de devam eder.

D. İştirak Nafakası Karşısındaki Çatışmalar

1. İştirak Nafakası – İştirak Nafakası

Velayetin kendisine bırakılmadığı tarafça ergin olmayan çocuğun bakımı için ödenen iştirak nafakası, birden fazla kişi lehine talep edilebilir. Yükümlü maddi imkanları yeterli olduğu müddetçe bunların tümüne cevap verebilmek mecburiyetindedir⁸⁶.

Ergin olmayan çocuklara verilecek olan bu iştirak nafakası yükümlülüklerinde bir öncelik sıralaması yapmak uygun olmayacaktır. Hepsi eşit konumda olan bu kimselerin nafaka alacağını pay edilmiş şekilde almaları gerekir. Ancak çocukların alacaklı olarak aynı sırada yer almaları, her birinin eşit miktarda nafaka alacakları anlamına gelmez. Yaş, eğitim, hastalık veya özel ihtiyaçlar sebebiyle bir çocuğun temel ihtiyaçları daha fazla olabilir. Yükümlü, eğer ödeme gücü varsa

⁸⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 2) 165.

⁸⁶ İştirak nafakası hesaplamaları hususuna ilişkin genel olarak bkz Doğanç (n 32) 703 vd.

her birini ifa etmelidir. Ancak çocukların ihtiyaçlarının aynı ya da farklı olduğu ve özellikle yükümlünün maddi gücünün tüm iştirak nafakası alacaklarını ifaya yeterli gelmediği durumlarda ödeme gücünün paylaşılması gerektiği açıktır. Buradaki paylaşımın yapılması için mutlak ve nisbi olarak ifade edebileceğimiz iki yöntem⁸⁷ akla gelmektedir⁸⁸.

Mutlak (eşit) paylaşım olarak isimlendirdiğimiz yöntemde göre örneğin, yükümlünün kendi temel ihtiyaçları dışında nafaka için ayarabileceği 6 birim parası vardır. Yaş ve eğitimleri sebebiyle çocuklardan birinin ihtiyacı 5 birim, diğerinin ihtiyacı ise 10 birimdir. Eşitliğin sağlanması ve birinin fazla ihtiyacının diğerinin daha az alacak elde etmesine sebep olamaması için mutlak eşit paylaşım yapılabilir. Buna göre her ikisi de 3'er birim para alacak ve geri kalan 2 ve 7 birimlik ihtiyaçlar diğer bakım yükümlüsü tarafından veya yardım nafakası ile ya da devlet desteğine müracaat edilerek karşılanmaya çalışılacaktır. Nitekim yargı uygulamalarının bir kısmında da eşit nafakaya hükmedildiğinin altı çizilebilmektedir⁸⁹.

Nisbi paylaşım olarak isimlendirdiğimiz paylaşım yönteminde ise yine 6 birim ödeme gücü ile 5 ve 10 birimlik nafaka ihtiyaçları olduğunu kabul edelim. Burada ise $5/15 \times 6 = 2$ ve $10/15 \times 6 = 4$ hesaplaması ile ilki 2 ve diğeri ise 4 birim iştirak nafakası elde edecektir. hâkim somut olayda hakkaniyet dengesini sağlayacak en uygun yöntemi tespit ederek uygulamalıdır.

Ayrıca, devam eden süreçte nafaka alacaklılarının ihtiyaçlarının artması ve azalması söz konusu olacağından, paylaşımın revize edilmesi esnasında nafaka alacaklılarının birbirlerine ödenecek payı zincirleme şekilde etkileyeceklerini de belirtmeliyiz.

ÇATIŞMALARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ VE SONUÇ

Sosyal adalete, dayanışmaya, aile ve akrabalık ilişkilerine dayanan nafaka ve bakım yükümlülükleri kanunda en sade halleri ile düzenlenmiştir. Bir yoksulluk veya yardım nafakası talep edildiğinde nasıl hareket edilmesi gerektiği görece açıktır. Ancak ödeme taleplerinin sayı ve sebepçe çeşitlilik gösterdiği durumlarda nasıl hareket edileceği düzenlenmemiştir. Bu gibi meselelerin çözümü yargı ve doktrine düşmektedir.

Öncelikle, aynı kişiden birden fazla nafaka talep edilebilmesine bir engel yoktur. Bu kişi, ödeme gücü elverdiği müddetçe tüm taleplere cevap vermek durumundadır. Tüm talepler karşılandığından burada bir çatışmadan da bahsedile-

⁸⁷ Söz konusu yöntemler uygulamadan alınmamış olup, teorik bir kapsamda tarafımızca önerilmektedir.

⁸⁸ Dikkat edilmelidir ki, buradaki hesaplama bir yükümlünün vermesi gereken iştirak nafakası miktarının hesaplanması değildir. Verebileceği azami iştirak nafakası hesaplandıktan sonra bunun birden fazla ihtiyaç sahibine nasıl pay edileceğinin hesaplanmasıdır.

⁸⁹ Bkz Doğanç (n 32) 806 ve dn 389.

mez. Ancak yükümlünün ödeme gücünün bir veya birden fazla talebi karşılamaya yetmeyeceği durumlarda çatışma durumu ortaya çıkar.

Çatışma durumu çalışmamızda her bir ihtimalin kısaca ve ayrı ayrı incelenmesi ile ele alınmıştır. Buna göre ulaşılan en bariz sonuçlardan biri özellikle ergin olmayan çocukların bakım ve nafaka alacaklarının diğer kimselerin bakım ve nafaka alacaklarından öncelikli olduğudur. Zira bu kimselerin diğer kimselere nazaran korumaya daha muhtaç ve zayıf olduklarının kabul edilmesi, ergin olmayan çocukların öncelikli bir konumda değerlendirilmelerini gerektirmiştir.

Aynı sebep ve sıfatla ileri sürülen nafaka ve bakım talepleri arasında ise kural olarak bir sıralama yoktur. Yardım nafakası talep eden ana ve baba, iştirak nafakası talep eden iki çocuk eşit konumdadır. Dolayısıyla burada bir öncelik sıralaması yapmaya da gerek kalmaz.

Bu genel hususlar dışında, yaptığımız incelemeler neticesinde elde ettiğimiz kanaatler doğrultusunda, özet olarak ve kolay anlaşılabilmesi için tablo/maddeler halinde şu şekilde bir sıralama yapılabilir⁹⁰.

Bakım Yükümlülüğü – Bakım Yükümlülüğü çatışmasında, (1.) sırada çocukların bakım alacağı, (2.) sırada ise eşin bakım alacağı yer almalıdır.

Bakım Yükümlülüğü – Yardım Nafakası çatışmasındaki sıralama ise (1.) sırada küçük çocukların bakım alacağı, (2.) sırada eşin bakım alacağı, (3.) sırada ergin çocukların yardım nafakası alacağı, (4.) sırada diğer hısımların yardım nafakası alacakları şeklinde olmalıdır.

Bakım Yükümlülüğü – İştirak Nafakası çatışmasında, (1.) sırada küçük çocukların bakım alacağı ve yine (1.) sırada küçük çocukların iştirak nafakası alacağı sıralaması yapılmalıdır. Yani burada sıra yönünden eşitlik olduğu görülür. Ardından ise (2.) sırada eşin bakım alacağı gelecektir.

Bakım Yükümlülüğü – Yoksulluk Nafakası çatışmasında ise (1.) sırada küçük çocukların bakım alacakları, (2.) sırada mevcut eşin bakım alacağı, (3.) sırada eski eşin yoksulluk nafakası alacağı gelmelidir.

Yardım Nafakası – Yardım Nafakası çatışmasında (Kanuna göre), (1.) sırada çocuklar, torunlar, diğer altsoy..., (2.) sırada ana-babalar, (3.) sırada kardeşler, (4.) sırada büyük ana-babalar, diğer üstsoy... şeklinde bir sıralama takip edilmelidir.

Yardım Nafakası – Yoksulluk Nafakası çatışmasında ise (1.) sırada tüm yardım nafakası alacaklıları sırayla, (2.) sırada eski eşin yoksulluk nafakası alacağı gelmelidir.

Yardım Nafakası – İştirak Nafakası çatışmasında, (1.) sırada küçük çocuğun iştirak nafakası alacağı, (2.) sırada tüm yardım nafakası alacaklıları sırayla değerlendirilecektir.

⁹⁰ Yapılan sıralamaların hukuki, ahlaki, mantıksal ve sosyal gerekçelendirmeleri için yukarıda izah edilen hususları inceleyiniz.

Yoksulluk Nafakası – Yoksulluk Nafakası çatışmasında, (1.) sırada halen devam eden eski yoksulluk nafakası alacağı, (2.) sırada ise talep edilen yeni yoksulluk nafakası alacağının bulunması uygun olacaktır.

Yoksulluk Nafakası – İştirak Nafakası çatışmasında, (1.) sırada küçük çocuğun iştirak nafakası alacağı, (2.) sırada boşanılan eşin yoksulluk nafakası alacağı gelmelidir.

İştirak Nafakası – İştirak Nafakası çatışmasına gelindiğinde ise her ikisi de (1.) sırada olacak şekilde değerlendirme yapmak uygun olacaktır.

Öncelik sıralaması sebebiyle bakım veya nafaka yükümlülüğü karşılanamayan kimseler ise sırasıyla, yardım nafakası yükümlüsü kişilerin yükümlülüğüne müracaat etmeleri, bu da yeterli gelmediğinde sosyal devletin destek, bakım ve koruma gibi yükümlülüklerini talep etmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

- Acar F, *Aile Hukuku – Fasikül I – İlkeler ve Nişanlanma* (Vedat 2025).
- Aeschlimann S und Schweighauser J, ‘ZGB 276’ in Roland Fankhauser (ed), *Scheidung – Band I: ZGB und Band II: Anhänge – FamKomm* (4. Auflage, Stämpfli 2022) (ZGB 276).
- Akbulut MB, *Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2022).
- Akıntürk T ve Ateş D, *Türk Medeni Hukuku – İkinci Cilt – Aile Hukuku* (25. Bası, Beta 2024).
- Arndt C, ‘ZGB 125’ in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB - Partnerschaftsgesetz CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) (ZGB 125).
- Arpacı Ö, ‘İsviçre Federal Mahkemesi’nin Evlilik Sonrası Nafakaya İlişkin Kararlarında Güncel Gelişmeler’ (2013) (1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 629-679.
- Ateş D, ‘İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın Ergin Çocuğun Bakım Ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü’ (2021) (47) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 179-214.
- Baygın C ve Nar A, *Medeni Hukuk Dersleri II – Aile Hukuku* (Yetkin 2025).
- Birinci Uzun T, ‘Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi’ (2018) 20(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 89-125.
- Bräm V, ‘ZGB 173’ in Verena Bräm (ed), *Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art. 159-180 Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Familien-*

recht, 1. Abteilung: Das Eherecht (Art. 90 251 ZGB) - ZK - Zürcher Kommentar Band/Nr. II/1c (3. Auflage, Schulthess 1988) (ZGB 173).

Breitschmid P, 'ZGB 329' in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1-456 ZGB – Partnerschaftsgesetz – CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) (ZGB 329).

Brianza R, 'ZGB 125' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) (ZGB 125).

Büchler A und Raveane Z, 'ZGB 125' in Roland Fankhauser (ed), *Scheidung – Band I: ZGB und Band II: Anhänge – FamKomm* (4. Auflage, Stämpfli 2022) (ZGB 125).

Ceylan E, 'Geçmişten Bugüne Yargıtay Kararlarında Yoksulluk Nafakası Talebinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme' (2018) 92(5) İstanbul Barosu Dergisi 15-32. (Yoksulluk)

Ceylan E, 'İştirak Nafakasının Belirlenmesiyle İlgili Seçilmiş Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi' (2017) 133 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 299-324. (İştirak)

Ceylan E, 'Türk Hukukunda Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakasının Belirlenmesinde Etkili Olan Unsurları Değerlendirme (2018) (271-272-273) Yargı Dünyası Dergisi 33-46. (Yardım)

Çakırca Sİ, 'Kardeşler Arasında Nafaka Yükümlülüğü' (2015) 64(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 65-101.

Demir M, *Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2018).

Demirbaş A, 'Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası' (2018) 5(2) İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 219-235.

Demirsatan B, 'Yoksulluğa Karşı Bir Tedbir Olarak Yardım Nafakası (MK m. 364-366)' iç Adem Sözüer (ed), *6. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, 30 Eylül - 6 Ekim 2016* (On İki Levha 2016) 69-99.

Dirik M, 'İslâm Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller' (2015) (25) İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi 135-159.

Doğancı DE, 'İştirak Nafakası Hesaplama Metotları: Türk ve İsviçre Hukuku Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Bazı Öneriler' (2023) 13(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 701-817.

Dural M, Öğüz T ve Gümüş MA, *Türk Özel Hukuku – Cilt III – Aile Hukuku* (20. Bası, Filiz 2025).

Erbay C, ‘Nafaka’ (2006) Cilt 32 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 282-285.

Erdem M ve Makaracı Başak A, *Aile Hukuku* (2. Bası, Seçkin 2024).

Fankhauser R, ‘ZGB 328’ in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch - OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) (ZGB 328).

Gayretli Aydın S, ‘Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 171-207.

Gmünder E, ‘ZGB 276 - ZGB 276a - ZGB 277’ in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) (ZGB 276, 276a, 277).

Hartmann S, ‘ZGB 276a - ZGB 277’ in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB - Partnerschaftsgesetz, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) (ZGB 276a, ZGB 277).

Hatemi H, *Aile Hukuku* (9. Bası, On İki Levha 2021).

Hausheer H, Reusser R und Geiser T, ‘ZGB 159 - ZGB 163’ in Heinz Hausheer (ed), *Die Wirkungen der Ehe im allgemeinen, Art. 159-180 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht – BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/2* (2. Auflage, Stämpfli 1999) (ZGB 159, ZGB 163).

Helvacı S ve Erlüle F, *Medeni Hukuk* (10. Baskı, Legal 2024).

Kalender A, ‘Evliliğin Genel Hükümleri’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 208-244.

Karacan Çetin H, ‘Aile Topluluğu’ iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 417-454.

Karakaya H, ‘İslam Hukukunda Eşlerin Mali Mükellefiyetleri’ (2023) 1(2) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 43-69.

Kaymak FB ve Aytan E, ‘İslâm Aile Hukukunda Hısımlık İlişkisi Bakımından Ebeveyn Nafakası’ (2020) 5(10) Kalemname 444-471.

Kılıçoğlu AM, *Aile Hukuku* (4. Bası, Turhan 2019).

Kurt E, 'Boşanma Davasında Hâkimin Alacağı Geçici Önlemler (MK m. 169)' (2013) (1) Uluslararası Antalya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 97-109.

Mıdık SF, *Türk Hukukunda Genel Olarak Nafaka Türleri ve Özellikle Yoksulluk Nafakası ile Nafakanın Süresiz Olması Sorunu* (Adalet 2024).

Özdemir H, 'Velâyet' iç Şebnem Akipek Öcal ve Hayrunnisa Özdemir (edr), *Aile Hukuku* (Seçkin 2024) 469-516.

Özdemir H, 'Yargıtay Kararları Işığında Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası' (2014) 9(14) Terazi Hukuk Dergisi 65-78.

Özlük B, 'Modern Nafaka Düzenlemeleri ve Türk Hukukunda Revizyon Gereği' (2018) 13(146) Terazi Hukuk Dergisi 40-47.

Öztan B, *Aile Hukuku* (6. Bası, Turhan 2015).

Özyakışır Ö, 'Aile Hukukuna Giriş ve Nişanlanma' iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 32-70.

Peker B, *Tedbir Nafakası* (Seçkin 2022).

Pekmez C, 'Tedbir Nafakasına İlişkin Güncel Yargıtay Kararlarının İncelenmesi' (2021) 7(1) İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 141-160.

Reyhani Yüksel S, *Yargıtay Kararları İle Zenginleştirilmiş Aile Hukuku Meseleleri* (Aristo 2023).

Ruhi C ve Ruhi AC, *Nafaka Hukuku* (4. Bası, Seçkin 2021).

Schlumpf M, Fraefel C, 'ZGB 159 - ZGB 163' in Ruth Arnet, Peter Breitschmid und Alexandra Jungo (eds), *Personen- und Familienrecht Art. 1–456 ZGB – Partnerschaftsgesetz – CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (4. Auflage, Schulthess 2023) (ZGB 159, ZGB 163).

Schmid U, 'ZGB 159 - ZGB 173' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds), *ZGB Kommentar – Schweizerisches Zivilgesetzbuch – OFK - Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch)* (4. Auflage, Orell Füssli 2021) (ZGB 159, ZGB 173).

Tuçer S, 'Muavenet Nafakası' (1955) 5(7) Adalet Dergisi 684-689.

Tutar E, *Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Yoksulluk Nafakası* (Seçkin 2025).

Türkmen A, 'Eğitim Nafakası (TMK m. 328/II)' (2013) 8(Özel) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi 2707-2764.

Tüzüner Ö, 'Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Bakan Kurumlar Ve Nafaka Yükümlüsü Hısımlar' (2014) 9(113-114) Bahçeşehir Hukuk Dergisi 79-107.

Yazıcı B, *İcra ve İflas Hukukunda Nafaka Alacağı* (Adalet 2022).

Yılmaz S ve Yıldırım A, 'Medeni Hukuk – I' iç İbrahim Ermenek (ed), *Temel Hukuk Dizisi* (4. Bası, Seçkin 2023).

Yünlü S, 'Soybağının Hükümleri: Genel Hükümler ve Velayet' iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (edr), *Medeni Hukuk II – Aile Hukuku* (2. Bası, Adalet 2024) 378-416 (Soybağı).

Yünlü S, 'Yeniden Evlenmenin Yoksulluk Nafakasına Etkisi' iç Meliha Sermin Paksoy (ed), *Türk Medeni Hukukunda Güncel Tartışmalar Sempozyumu II - Bildiri Özetleri - 28 Mayıs 2020 (On İki Levha 2020) 7-9 (Nafaka)*.

Zevkliler A, Cumalıoğlu E ve Acabey MB, *Medeni Hukuk - III – Aile Hukuku* (Adalet 2024).

